

Nr 478

Av fru Fränkel m. fl., om inrättande av en vårdombudsmanna-institution.

(Lika lydande med motion nr 436 i Första kammaren)

Sjukvård är i vårt samhälle en rättighet för alla medborgare. Den tillgodoser internationellt sett höga krav på medicinsk, vetenskaplig och teknisk standard. Men denna standard har emellertid två väsentliga brister. Den ena, som vi inte behandlar i denna motion, är de långa köerna till vissa vårdformer. Den andra hör till det vi kallar »vård demokrati».

Den mänskliga kontakten dels mellan personal och patienter, dels mellan olika typer av personal är inte vad den borde vara, inte alltid och överallt. Man har ärvt och i stor utsträckning bibehållit en hierarkisk och auktoritär organisationstyp. Den organisationen har det i och för sig vällovliga syftet att åstadkomma en rimlig ansvars- och arbetsfördelning och att ge personalen ett psykologiskt skydd mot de känslomässigt påfrestande situationer de ställs i av sitt arbete.

Till de negativa effekterna av en sådan organisation hör att samarbetet mellan personalkategorierna försvåras på ett sätt, som återverkar på patientvården minst lika mycket som på de arbetandes egen trivsel. Inom sjukvården är det numera uppenbart att en perfekt teknisk skötsel inte räcker. Den personliga kontakten och omvårdnaden om människan är minst lika viktig.

Det betyder dels att patienterna måste få mer information om sjukhusmiljön och sjukhusarbetet än de får i dag, dels att större hänsyn måste tas till patienternas krav på att få vara med och bestämma om sin egen vårdmiljö.

Nu måste begreppet vård demokrati tolkas och tillämpas på särskilt sätt i den sjukes särskilda situation. Det finns utan tvivel patienter, som helst vill avlasta allt ansvar på läkare och annan vårdpersonal och inte vill tillfrågas eller fatta egna beslut. Men lika viktigt är, att onödiga frihetsinskränkningar kan upplevas som minst lika obehagliga när man är sjuk som när man är frisk. De bör alltså endast förekomma när det är nödvändigt för patientens egen skull, för medpatienternas eller för personalens. Medinflytande över vårdmiljön har dessutom klart rehabiliterande verkan.

Bristen på information till patienterna på sjukhus är i dag fortfarande mycket stor. En informationsbroschyr som delas ut vid ankomsten till

sjukhuset med uppgifter om sjukhusrutinen, undersökningar och väntetider, avsikten med undersökningar och åtgärder etc. bör vara allmän regel. Ju mer vården av effektivitetsskäl delas upp på en mängd olika personalkategorier, desto viktigare är det att den som har ansvar för att lämna information till patienten verkligen ges tid för detta. Regelbundet återkommande konferenser mellan alla personalkategorier är ytterligare ett sätt att gemensamt skapa förutsättningar för bättre vård av varje patient. De patienter som stannar länge på sjukhus, kanske i månader och år, har särskilda behov inte bara av att få information, utan också att få ge den. Patientklubbar och andra arrangemang, som ger tillfälle till medinflytande på närallgigande frågor, kan dessutom ha ett rent behandlingsvärde, särskilt vid sjukdomar med psykiska drag, där allt som stöder känslan av självbestämmande, eget ansvar och myndighetsförklaring är en viktig läkande åtgärd.

Åtgärder av detta slag: mer regelbunden och uppsökande information till patienter om sjukhusets rutin och vederbörandes egen situation, bättre samarbete mellan personalkategorier genom regelbundna överläggningar, mer tid åt samtal med patienten, medverkan från långtidspatienters sida vid utarbetandet av arbetsformer och samarbetsformer, har alltså ett betydande värde och kan skapa en situation, där patienten känner större tillfredsställelse under vårdtiden. De kan undanröja åtskilliga av de konflikter, som nu ibland uppstår.

I vissa fall kan dock åtgärder av detta slag vara otillräckliga. Det finns hos många människor en känsla av att rättstryggheten på vårdområdet inte är helt tillfredsställande. Patienter upplever att de undanhålls uppgifter om sin egen situation, misstankar uppstår lätt om att fel behandling insatts. Detta kan bero på att de människor, som har behov av vård och omsorg, i regel upplever sig vara i ett personligt underläge i förhållande till vårdpersonal, myndigheter och institutioner. I många av dessa fall är det kanske snarast bristen på information, en information som mycket väl skulle kunna lämnas till patienten, som leder till missförstånd. Dock förekommer i någon utsträckning felbehandling. Det kan då vara mycket svårt för patienten att få rättelse och kompensation. Visserligen finns möjlighet att klaga hos medicinalväsendets ansvarsnämnd, men denna utväg ter sig för många otillräcklig. Det stora flertalet där handlagda ärenden föranleder ingen åtgärd.

Även om det ligger inom JO:s befogenhetsområde att övervaka fel och övergrepp inom denna såväl som andra samhällssektorer, kan det enligt vår mening finnas skäl för inrättandet av en särskild vårdombudsmaninstitution. Inom samhällets social- och vårdsektor tillämpas sekretessbestämmelser, som begränsar insyn och därmed också de kontrollmöjligheter som finns på andra samhällsområden. Vidare ligger det i själva situationen att vårdtagare lätt känner sig komma i underläge och beroendeförhål-

lande, vilket gör det angeläget att förstärka deras rättssäkerhet. Vi föreslår därför att frågan om inrättandet av en särskild vårdombudsmannainstitution skyndsamt utreds. Utredningen bör överväga om försök i första hand bör göras med regionalt placerade vårdombudsmän för att studera erfarenheterna av denna verksamhet eller om en central vårdombudsmaninstitution bör inrättas för hela landet. I England har nyligen inrättats ett system med regionalt placerade ombudsmän för en generell översikt av lokala förhållanden. Utfallet av denna verksamhet bör studeras. Utredningen bör även överväga om en direkt anknytning bör göras till nuvarande JO-institutionen eller om verksamheten bör vara fristående från denna.

En vårdombudsman bör genom sin verksamhet få en värdefull samlad överblick av vårdsektorn och genom påpekanden och förmedling av sina erfarenheter till berörda myndigheter och instanser medverka till en god utveckling på vårdområdet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att frågan om inrättandet av en vårdombudsmannainstitution snarast utreds.

Stockholm den 27 januari 1970

Ingegärd Fränkel (fp)

Anders Jonsson (fp)

Kerstin Anér (fp)

Gabriel Romanus (fp)

i Mora
